

Hængebroen over Olvesaa.

Hesten i Nordboernes Tjeneste paa Island, Færøerne og Grønland.

En kulturhistorisk Studie af *Daniel Bruun*.

II.

Hestehold i Oldtiden.

Den islandske Hest spillede sikkerlig i Sagatiden om mulig en endnu større Rolle end nu til Dags, eftersom Samfærdselsmidlerne den Gang vare endnu daarligere end i vore Dage. Den medførtes, da Landnamsmændene kom til Landet i deres aabne Vikingskibe tillige med andre Husdyr, dog næppe i stort Antal. Siden blev der ogsaa indført en Del fra Britannien. Racen vedblev dog i Hovedsagen at være norsk. I senere Tider er der af og til ligeledes indført fremmed Blod, dog kun i ringe Mængde. Men medens Islænderne i senere Tider ikke lagde særlig Vægt paa Opdrætning, var Forholdet anderledes i Sagatiden; den Gang holdt man paa Gaardene Stod (stóð), idet

man efter Sagaernes Fortællinger kan se, at én Hingst som Regel havde en 3—4 Hopper, stundom mange flere, indtil 12. Undertiden var det ligefrem en Levevej at opdrætte og sælge Heste; selv Folk, som ikke havde fast Bo, ejede undertiden et Stod. Hestens Behandling var i det Hele taget rationel, og Racen har sikkert været ypperlig. I Begyndelsen havde man ingen Overflod paa Heste, men snart steg Antallet, og 150 paa en Gaard var intet Sær-syn, medens dog Antallet gennemgaaende var betydeligt mindre. Hesten anvendtes til det samme Brug som nu om Stunder, og særlig ypperlige og hurtige Rideheste vare i høj Pris. Navnlig paa de aarlige lange Rejser til Althinget gjaldt det om at kunne møde op med Heste, der kunde strække ud og som tillige kunde gjøre deres Ejere Ære. Vædderidt var en yndet Sport, og Heste, som hurtigt kunde tilbagelægge de øde Veje gennem det Indre, vare meget søgte. Hesten var i det Hele taget i saa høj Anseelse, som det vistnok ikke har været Tilfældet noget andet Sted — det skulde da være blandt Araberne —, derom vidne de Lovbestemmelser, som Islands ældste skrevne Love, »Graagaasen« og »Jonsbogen«, indeholde. Intet andet Folkeslag har paa et saa tidligt Kulturstadium haft saa glimrende Love, og næppe noget Sted finder man en saadan Hensyntagen til Rytteren og hans Hest. De vare i det Hele og Store fredhellige, og i de allerfleste Tilfælde blev den Mand landsforvist eller endog fredløs, som forsyndede sig mod en Rytters Hest. Ja selv naar man f. Eks. paa Rejse mødte en Hest, som af sig selv fulgte efter En, skulde man gjøre sit Yderste for paa de nærmeste Gaarde at faa den optaget og bragt hjem til Ejeren, hvis man ikke vilde risikere det værste. Der-som Rytteren f. Ex. havde ladet den følge sig forbi den tredie Gaard, uden at have bedt Folk om at optage den, paadrog han sig Landsforvisning. Det samme var Tilfældet, om han havde ladet Hesten følge sig ud af Bygden over saadanne Fjælde, hvorfra Elve flød til begge Sider. Men der var mange andre Tilfælde, i hvilke man paadrog sig samme Straf: »Binder man Halen af en

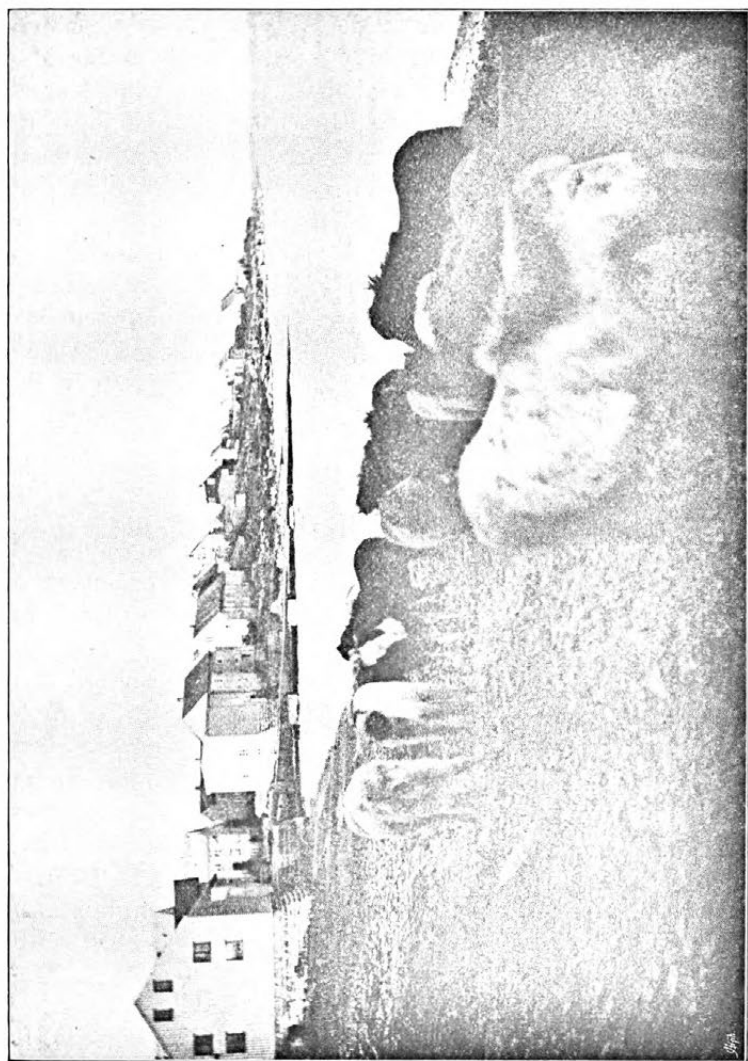

Fig. 30. Udgangsheste paa Stranden ved Reykjavik.

Mands Hest i Munden paa den, er Straffen Landsforvisning.« Det samme var Tilfældet »dersom man paa Bedestederne skralder med Hesteskralden ad en Mands Heste, der ere paa Thingrejse, saa de blive sky«. — »Dersom man skærer Halen af en Mands Stodhingst, er Straffen Landsforvisning.« — »Skærer man Halen af en Mands Thinghest eller af en Mands Hest, der er paa Rejse til Bryllup, er Straffen Landsforvisning.« — »Dersom man jager efter en Hest, hvorpaa en Mand sidder, saa at denne falder af, eller hvis man jager efter Pakheste eller gør Kreaturer sky eller paa hvilken som helst anden Maade bevirker, at en Rytter falder af Hesten, straffes det med Landsforvisning, dersom han kommer ned paa Fødderne.« — »Dersom en Mand springer op paa Ryggen af en andens Hest uden Tilladelse, paadrager han sig sex Øres Uhjæmmelsbøder; rider han frem fra Stedet, paadrager han sig Straffebøder af 3 Mark« — — — men rider han »saa langt, at der er 3 Gaarde paa hans ene Side og han rider forbi«, da er han fredløs.

Af disse Eksempler vil man se, at der var gjort alt for at beskytte ikke blot Ejendomsretten til Hesten, men ogsaa Ejeren mod, at hans uundværlige Ledsager kom noget til. Vi skulle ikke yderligere give Uddrag af de detaillerede Bestemmelser om alle de Forhold, hvori man kunde komme m. H. t. Heste, men kun til Slutning anføre en Bestemmelse, som klart viser, hvilken Grad af Sundhed man ansaa for uomgængelig nødvendig for at kunne færdes paa Island. Ingen Mand kunde saaledes hidkaldes til Thinget som Medlem af »Kviden«, som ikke var dygtig til Thingsrejse, og: »dygtig til Thingsrejse anses en Mand for, naar han kan ride fulde Dagsrejser og paa Bedesteder er i Stand til at fange sin Hest, forsynet med Fodbaand, og gaa alene henad sin Vej paa Steder, der ere ham bekendte«.

I Almindelighed gik Hestene, som berørt, ude hele Aaret med Undtagelse af enkelte Rideheste, der fodredes paa Stald. Saaledes omtales, at en Mand, plejede at plage dem, der vare afhængige af ham, ved at drage

mandsstærk rundt til dem paa Gæsteri. Men de toge Hævn, og 30 i Tal indfandt de sig siden hos ham paa Gæsteri paa deres velfodrede Heste, som de erklærede »vare deres høfodrede Stodhingste, som de vare ømme over«. Resultatet blev, at Hingstene paa over en Uge opaad hele den store Gaards Høbeholdning. En oftere forekommende List var det iøvrigt, at en Mand tog simple, magre Heste med, naar han drog gennem Landet, for at faa dem godt fodrede, hvor han kom hen.

Oldtidens Hestekampe.

Ligesom Spanierne have deres Tyrefægtninger, havde Islænderne deres Hestekampe. Og ligesom Sydlændingenes hæftige Lidenskaber stedse blusse op, naar Spændingen under Kampene stiger til det højeste, saaledes gav ogsaa i Oldtiden paa Island Hestekampene Anledning til, at Nordboernes Vildhed og Ustyrlighed brød frem, saaledes at Slagsmaal, Kamp, Blodudgydelser, Drab og Mord blev Følgen — ja stundom gik det ikke blot ud over den enkelte, men hele Slægter maatte undgælde for de haarde Ord, Slag eller Dødshug, der faldt i Kampens Hede paa de saakaldte »Hestething« (hesta-þing, hesta-at eller hesta-víg).

Thi ligesom de tyske Studenter og Officerer nu til Dags ofte føle deres Ære fornærmet ved de ubetydeligste Ting, og derfor gribe til Vaaben for i Duel at aftvætte Fornærmelsen, saaledes havde Islænderne et Æresbegreb, der paabød dem at hævne enhver Krænkelse, enten paa Fornærmeren eller dennes Slægt.

Hestekampene vare for Islænderne en af de største Forlystelser. Naar de smukke Hingste æggedes til Kamp mod hinanden, idet de gaaende oprejst paa Bagbenene med funklende Øjne og udspilede Næsebor førtes mod hinanden, var den rundt om paa Smaabakker og Højder forsamlede Mængde i aandeløs Spænding for, hvad Udfaldet vilde blive, thi enhver vidste, at der let kom til at

flyde Menneskeblod efter en saadan Kamp. Æren af at besidde den stærkeste Kamphingst var ofte dyrekøbt.

Hestene ledtes frem til Kampen og understøttedes under denne hver af sin Mand — ofte Ejeren selv —, der med den saakaldte Hestestav (hestastafr) drev dem frem om det behøvedes eller skilte dem ad, naar de vare ved at ødelægge hinanden. Den Iver, hvormed disse Mænd søgte at stille deres Hest gunstigt under Kampen overfor Modstanderen, bevirkede ofte, at de kom i indbyrdes Kamp eller i det mindste med Staven slog Modpartens Hest for at faa den til at vige eller afstaa fra et alt for hidsigt Angreb. Paa disse Folk beroede i tvivlsomme Tilfælde det hele Udfald. En Understøtning af Ryggen hist, et Slag paa Bagen her kunde ofte blive afgørende. Til Hestekampene opfødte man Hingste, som havde store og skarpe Fortænder (vigtennr — Kamptænder).

Kamppladsen var i Reglen en Slette, omgiven af Højder, hvorfra især Kvinderne kunde følge Kampens Gang, medens Mændene dannede Kredse om de kæmpende Dyr.

Disse bleve som Regel førte parvis frem, og for at ophidse dem og gøre dem kamplysnede havde man stundom nogle Hopper bundne i Nærheden. Hingstene sloges ofte længe og voldsomt, undertiden saa længe, at den ene laa død paa Kamppladsen.

Vi anføre et Par Exempler efter Sagaerne, saaledes efter Nials Saga Fortællingen om den Hestekamp, i hvilken den berømte Gunnar paa Hlidarende deltog:

»Folk rede nu til Hestekampen, og der havde samlet sig en Mængde Mennesker. Gunnar og hans Brødre og Sigfussønnerne og Nial og alle hans Sønner vare tilstede; ligesaa Starkad og hans Sønner og Egil med sine Sønner. De spurgte Gunnar, om det nu ikke var bedst at slippe Hestene mod hinanden; han bad dem raade. Skarphedin sagde:

»Vil du, at jeg skal drive din Hest, Gunnar Frænde?«

»Nej, det vil jeg ikke«, sagde Gunnar.

»Det vilde dog passe bedst«, sagde Skarphedin, »thi da var der hidsige Karle paa begge Sider«.

»I vilde ikke have sagt eller gjort meget før der blev Ufred; med mig vil det ikke gaa saa let, skønt Enden bliver den samme«, bemærkede Gunnar.

Hestene bleve nu slupne mod hinanden. Gunnar gjorde sig færdig til at ægge sin, og Skarphedin ledte den frem. Gunnar var i rød Kjortel, havde et bredt Sølvbælte om Livet og en stor Hestestav i Haanden. Nu løb Hestene imod hinanden og bedes længe, saa at ingen havde nødig at ægge dem, og det var til stor Morskab. Da overlagde Thorgeir og Kol med hinanden, at de vilde støde til deres Hest, naar Hestene rendte mod hinanden, for at se mulig at faa Gunnar kastet over Ende. Hestene gik nu mod hinanden, og Thorgeir og Kol rendte da mod Lænden paa deres Hest og stødte til den saa stærkt de kunde, men Gunnar stødte strax sin Hest imod, og der blev et saa haardt Sammenstød, at Thorgeir og Kol faldt bag over og Hesten oven paa dem. De var dog strax paa Benene igen og for løs paa Gunnar, men han kastede sig til Siden, greb Kol og slyngede ham til Jorden, saa han laa sansesløs. Thorgeir Starkadsen slog til Gunnars Hest, saa at den mistede det ene Øje. Gunnar gav da Thorgeir et Slag med sin Stav, saa han ligeledes faldt om og tabte Bevidstheden. Derefter gik Gunnar hen til sin Hest og sagde til Kolskeg:

»Slaa Hesten ned, den skal ikke leve lemlæstet.«

Kolskeg huggede Hovedet af Hesten. Da var Thorgeir kommen paa Benene og tog sine Vaaben og vilde fare løs paa Gunnar, men Folk lagde sig imellem, og der blev stor Trængsel.

»Jeg er led ved dette Spektakel«, sagde Skarphedin, »det er meget bedre, at Mænd slaas med Vaaben.«

Gunnar var saa rolig, at én Mand holdt ham, og han sagde ikke et ondt Ord.

Nial søgte at faa Forlig eller Fred vedtaget. Thorgeir sagde, at han hverken vilde give eller tage Fred, men hellere se Gunnar død for det Hug, han havde givet ham.

»Gunnar har staaet for fast«, sagde Kolskeg, »til at

han skulde falde for Ord alene, og saadan vil det ogsaa fremdeles gaa.«

Nu red alle Folk hjem fra Hestethinget, og de foretoge intet Anfald mod Gunnar. Saa led den Vinter.«

Ved et senere Overfald paa Gunnar faldt Kol; Thor-geir Starkadsen derimod deltog i den store Kamp paa Hlidarende, der kostede Gunnar Livet, men dræbtes selv kort efter af hans Hævnere.

Ved en anden Hestekamp holdt, ifølge Grettets Saga, den bekjendte fredløse »Grette den stærke« Hesten. Med den ene Haand greb han fast i Halen, og Hestestaven

Fig. 31. Færge i Skagefjordsdalen.

holdt han i den anden, medens Føreren af Modstanderens Hest stod saa langt fremme, at der var Grund til at frygte, at han vilde drive Grettets Hest bort, naar den fik fat. Da Hesten i Kampen kom ned mod en Aa, slog han virkelig Grette saa voldsomt paa Skulderbladet med sin Stav, at en Del af Kødet reves løs. Grette ventede, til hans Hest rejste sig, løb derpaa frem under den og gav sin Modstander et saadant Slag med Hestestaven, at denne knækkede tre Ribben, hvorpaa baade han og hans Hest faldt ud i den omtalte Aa. Kamp blev vel ogsaa i dette Tilfælde forhindret for Øjeblikket, men de op-

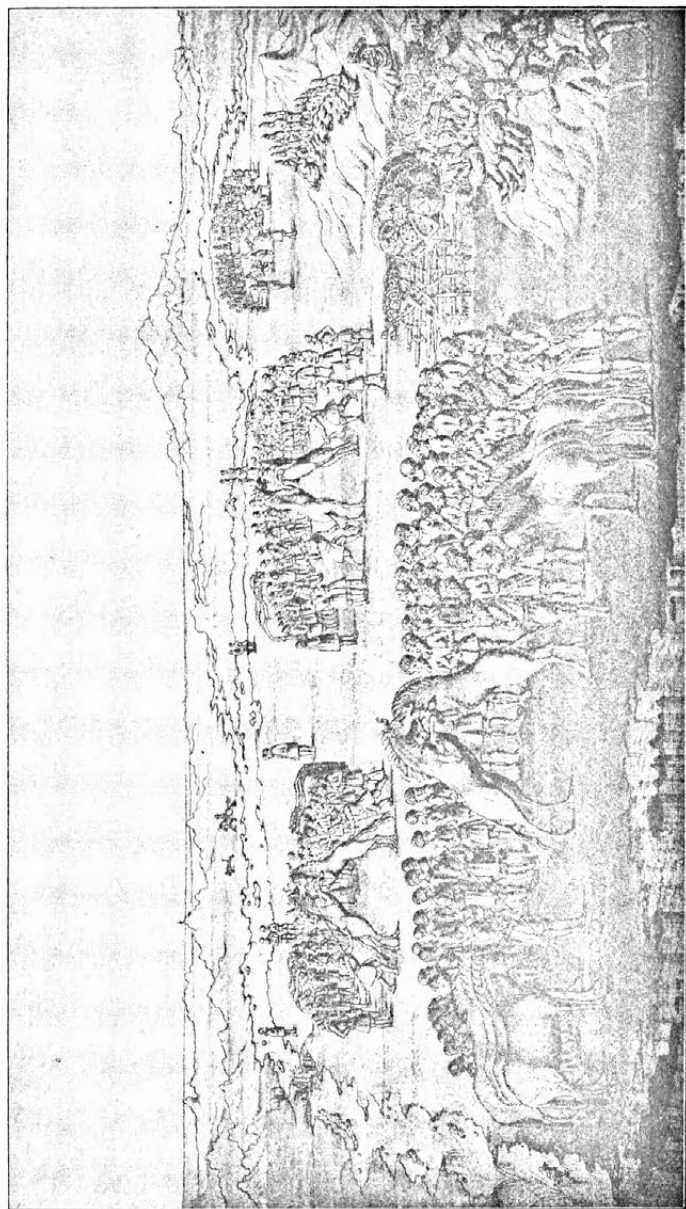

Fig 33. Hestekamp. (Efter en gammel Tegning i Landsbiblioteket i Reykjavik).

bragte Modstandere fandt snart Lejlighed til at begynde den et andet Sted.

Det var ikke blot enkelte Mænd, som førte deres Heste frem mod hinanden, men stundom enedes Mændene i en Egn med en andens om at lade deres Hingste kæmpe mod hverandre samtidigt.

I Víga Glúms Saga haves et Exempel herpaa. Der var ved den Lejlighed udvalgt en Mand fra hver Side til at afgøre, hvem der havde sejret. Disse kunde imidlertid ikke enes om Udfaldet. Den ene Dommer paastod, at begge Parters Hingste havde klarer sig lige godt, den anden

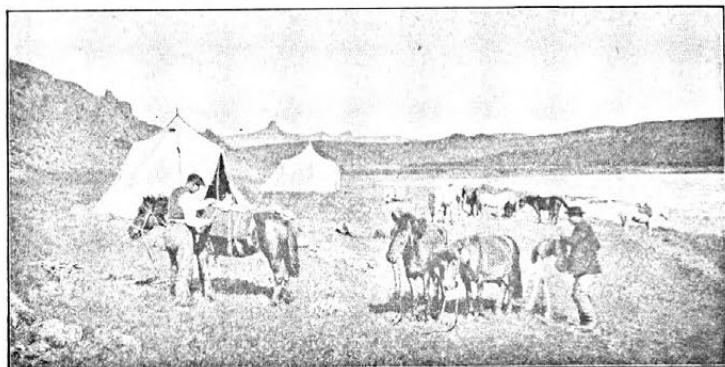

Fig. 32. Opbrud fra Teltlejren.

gjorde gældende, at hans Parti endnu havde en Hest, der skulde prøves, inden Sagen kunde betragtes som afgjort. Herover kom de i saa heftig en Strid, at den ene blandt andet sagde til den anden, at »han nok oftere havde været i Spisekammeret med sin Moder for at lave Mad, end han var kommen til Hestething; derpaa tydede ogsaa hans Skæg«. Disse Fornærmelser oppustede gammelt Fjendskab, og Sagen endte med Fornærmerens Drab.

Ved en Hestekamp, hvor den ene af Førerne har slaaet den anden, ytrer en tilstedeværende træffende: »Lad os ikke lægge Vægt herpaa, saaledes ender jo her ethvert Hestething.«

Ved denne Lejlighed kæmpede to Heste, der allerede én Gang før havde prøvet Kræfter, men da vare de blevne skilte ad, saa snart man kunde se, hvem der vilde sejre. Nu havde den tabendes Ejer forlangt Kampen genoptagen og ført til Ende. Da hans Hest atter maatte ligge under, slog han den anden Hest under Øret, saa den daanede, og da hans Hest desuagtet blev erklæret for overvunden, slog han selve Føreren. Der stiftedes vel Fred for Øjeblikket, men kort efter kostede denne Sag dog Fornærmeren Livet.

Hestene søgte i Reglen at angribe hinanden med Bid;

Fig. 34. En islandsk Bondegaard.

men man har ogsaa Exempel paa, at en Hingst, der kæmpede med en anden, som var berygtet for sine farlige Hjørnetænder, vendte Bagen imod og med Bagbenene slog Tænderne ind i Munden paa Modstanderen, for siden at bide den ihjel.

Der opstod nu en ligefrem Kamp med Vaaben, ved hvilken der faldt tre Mand. Den faldne Hests Ejere vilde en Tid derefter en Nat drive det Stod bort, hvortil den sejrende Hingst hørte; men denne forsvarede det saa kraftigt, at de ikke kunde. Opbragte herover vilde de dræbe Hingsten, men denne værgede sig saa godt med Tænderne, at det meste af Natten gik, uden at de fik tilføjet den nogen Skade; endelig fik de den dog dræbt ved

Spydstik. Ogsaa denne Begivenhed var kun et Led i de mange Stridigheder, der endte med Ophavsmændenes Drab.

Selvfølgelig endte ikke alle Hestekampe med Vold og Mord; og man maa erindre, at netop de Kampe, der fik et blodigt Udfald, ere blevne erindrede og genfortalte; men ved dem alle tør man antage, at Iveren og Spændingen har været stor. Den mindste Anledning kunde jo fremkalde Drab og Fornærmelser, og efter Datidens Brug kunde saadanne kun afvaskes med Blod.

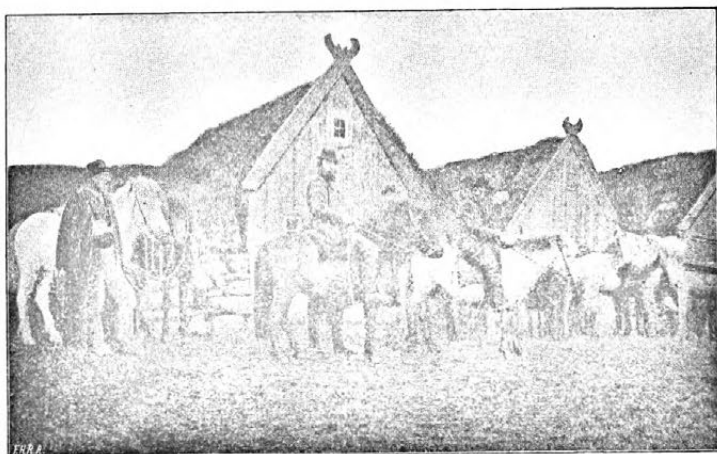

Fig. 35. Foran en islandsk Bondegaard.

Man har dog Exempel paa, at en Mand ikke har ladet sig forlede til Hævn.

Hestekampene paa Island hørte til de største Fornøjelser man havde; de vedvarede selv efter at Landet var blevet kristnet, ja helt ned til det 17. Aarhundrede skal slige Skuespil være blevne opførte. Den sidste vides at være bleven afholdt i Aaret 1623 i Fnjóskárdal paa Nordlandet i Nærheden af Øfjord.

Paa Landsbiblioteket i Reykjavik findes en gammel Tegning, som forestiller et Hestething. Tegningen er sik-

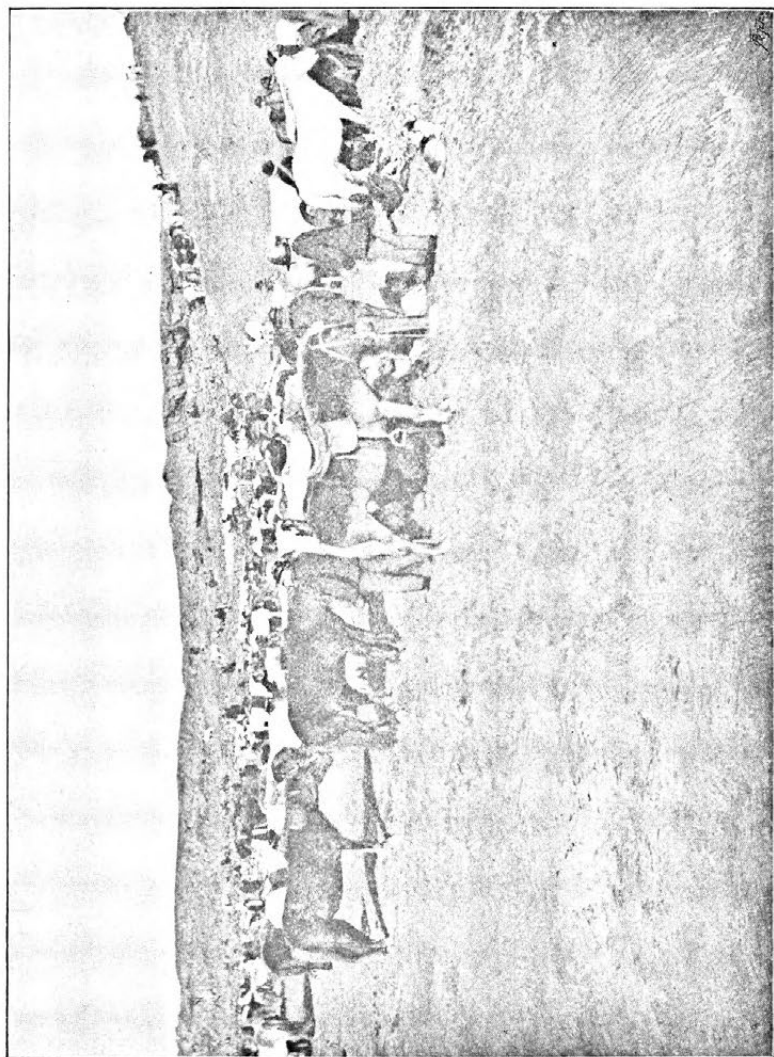

Fig. 36. Ved et offentligt Slævn. — Hestene vente.

kert udført efter at disse Thing vare gaaede af Brug; men den viser os en Islænders vistnok korrekte Opfattelse af, hvorledes det gik til. Vi have foran gengivet Tegningen, der næppe behøver at forklares.

Hesten som Offerdyr.

Ifølge vore hedenske Forfædres Gudetro tænkte man sig det tilkommende Liv efter Døden som en Slags Fortsættelse af Jordelivet med Kamp og Strid, navnlig for den, der ikke døde Straadøden, og med de Glæder og Adspredelser som Vedkommende havde sat Pris paa her nede paa Jorden. Den døde vedblev at leve i sin Gravhøj og intet var da naturligere, end at man forsynede ham med Midlerne til at kunne fortsætte den fornygede Tilværelse.

Høvdinger og Storbønder nedlagdes saaledes i Høje — stundom i Norge i deres Skib — med prægtige Vaaben, iført deres smukkeste Dragter og med de Redskaber og Værktøj, som havde været dem nyttige i Livet.

Men ikke nok hermed. Man har Exempler paa, at Vedkommendes Yndlingsdyr som Hunde, Falke og Heste bleve dræbte ved den Højtid, som holdtes inden Graven tilkastedes, for at nedlægges i denne med Sadel og Ride-tøj. Dette fremgaar af Sagaerne og de gjorte Fund i Gravene paa Island.

I Egils Saga hedder det saaledes: »Egil lod gøre en Høj paa Pynten af Halvøen. Der blev Skallagrim begravet med Hest og Vaaben og Smedeværktøj«. Ganske tilsvarende læses i »Egils Saga ok Ásmundar«: »Ásmund lod gøre en Gravhøj (over sin Fostbroder Aran) og lagde ved Siden af ham hans Hest, Sadel og Ridetøj, Banneret og samtlige Vaaben, Falke og Hund. Aran sad paa en Stol i fuld Rustning — — — da blev Gravhøjen lukket.«

Kun kort var den Periode, i hvilken Islænderne begravedes paa hedensk Vis, alt ialt kun 126 Aar; thi da Kristendommen Aar 1000 ved en Parlamentsbeslutning var bleven vedtaget paa Althinget, og »den hvide Krist« var traadt i Stedet for de gamle »vrede Guder«, blev ingen mere højlagt i sit fulde Skrud med Kostbarheder, Smykker, Vaaben, Heste og Hunde. Der »blotedes« da kun i Smug et og andet Sted, og sjældent ofredes der Dyr til Thor, Frey eller andre Guder; Kirkerne traadte i Stedet for Gudehovene, og Klokkerne ringede til Messe, hvor forhen Offerdyrenes Brøl gave Genlyd i Fjældene. Dr. phil. Kaalund har i sin Artikel »Islands Fortidslevninger« (i Aarb. f. nord. Oldk. o. Hist. 1882) gjort Rede for de indtil dengang fremdragne Oldtidsfund paa Island. I Musæet i Reykjavik fandtes dengang kun nogle faa større Gravfund fra hedensk Tid. Af hans Bemærkninger fremgik det, at Hesten i 12 Tilfælde havde fulgt sin Herre i Graven, dog saaledes, at for to Gravlægnings Vedkommende havde den haft en særegen kredsrund Dysse. Med Hesten var i det mindste i tre Tilfælde Hunde tillige fulgt, og i to Grave fandtes alene Menneske- og Hundeben. Resten af Gravene, c. 20, indesluttede alene Menneskeben. Hertil kommer nogle af Forfatteren fremdragne nye Fund fra de sidste Aaringer.

Jeg havde i 1898 i Bardastrands Syssel foretaget Undersøgelse af en Del Smaagrave, der alle bestod af nogle aflange firkantede Huller i Jorden, afpassede efter Ligenes Længde og til en Dybde af nogle Fod. I de fleste af disse »Fattigmandsgrave« fandtes intet videre Gravgoods, kun Jærnstumper og Perler. Det interessanteste var, at der tæt ved Siden af en af disse Grave fandtes en anden 3 Fod lang og 2 Fod 4" bred Grav, i hvilken der kun laa en Del Hestetænder af ét Individ i en Dybde af et Par Fod. Nogen hel Hest havde aabenbart ikke kunnet faa Plads her, derimod vel et Hestehoved.

Lignende Tilfælde ere kendte fra Norge. Afdøde Professor O. Rygh fremhæver nemlig (i sin Afh. om den yngre Jærnalder i Norge i Aarb. f. n. Old. o. Hist. 1877),

at i mange Tilfælde synes kun enkelte Dele af Dyr (f. Ex. Hovedet af en Hest) at være nedlagt i Graven. Sligt var ifølge Kaalund ogsaa tidligere iagttaget paa Island.

Ved de i Sommeren 1901 foretagne Undersøgelser paa Islands Østland fik jeg ved et lykkeligt Tilfælde Lejlighed til at fremdrage to store Fund fra hedensk Tid, og i

Fig. 37. Trendsemundbid fra Sagatiden. (Musæet i Reykjavik).

begge Tilfælde var Hesten fulgt med sin Herre i Graven — og hvad der, efter Gravgodset at dømme, var det mærkeligste, i begge Grave var rimeligvis nedlagt en fornem Kvinde. Det ene Fund gjordes i Norder Mule Syssel ved Bredderne af Jøkelsaa paa Bro (Brú) i Nærheden af denne Gaard. Her var tidligere fundet Knogler af en Hest

og umiddelbart Syd for disse laa et Skelet, ved hvilket der fandtes Rester af Klæder og Kvindesmykker, saaledes et skaalformet Spænde af irsk Stilart og en Del Glasperler, endelig en Del forrustede Jærndeale, maaske af Ridetøj, — i alle Tilfælde fandtes et Buggjordsspænde.

Det andet Fund gjordes ved Thorgerdarstad (þorgerðarstaðir) i Norder Mule Syssel. Ogsaa her havde Sandflugten blottet Graven, som laa paa temmelig fladt Land og nær ved en Elv, ligesom der ogsaa her fandtes en Hest begravet umiddelbart Nord for Menneskegraven. Denne sidste var ca. 6 Fod lang og halv saa bred, medens Hestens var 15 Fod lang og bred. Denne dannede næsten en Cirkel. Blandt de forrustede Jærnsager fandtes et Trendsemundbid og forskellige Beslag som til en Sadel. Der skelnedes ej heller her hverken Sværd eller Skjoldbule, derimod en større Glasperle.

Det var første Gang, at Knogler af en Oldtidshest bleve fremdragne paa Island saa vel bevarede, at man kunde foretage Maalinger paa dem til Bestemmelse af Hestens Størrelse.

For at faa et Begreb om den fundne Hests Dimensioner i Forhold til andre Hesteracer, henvendte jeg mig til Hr. Viceinspektør H. Winge paa Zoologisk Musæum, der ved denne som ved saa mange tidligere Lejligheder godhedsfuldt har undersøgt de af mig hjembragte Fund. Der forefandtes Knogler af omtrent alle Dele af Hestens Skelet, og det fremgik af dem, at den havde været af en lille Race, omtrent som Nutidshesten paa Island.

Desuden sammenlignedes Knoglerne med lignende, der vare fundne i Nydam Mose i Slesvig fra den store Folkevandringstid i det 4.—5. Aarhundrede e. K. eller med andre Ord fra den ældre Jærnalder. Det viste sig, at f. Ex. et Mellemfodsben af Islandshesten var af omtrent samme Størrelse som Jærnalderhestens. Andre Knogler viste det samme Forhold. I Musæet findes et omtrent fuldstændigt Skelet af en af Jærnalderhestene. Dette viste en Skulderhøjde af 50 Tommer (1,25 Meter) medens Hestehovedets Længde var 18" (47 Cm.).

Dernæst sammenholdtes Knoglerne med nogle, der stammede fra Solutré i Sydfrankrig, hvor der i den ældre Stenalder levede et Folk, som jagede og til Dels ernærede sig af vilde Heste. Efter de for Haanden værende Knogler af disse viste, det sig, at Solutréhesten maa have været lidt større end Jernalderhesten. Et Mellemfodsben var f. Eks. 1 Cm. længere og noget sværere. De her gjorte Iagttagelser ere af betydelig Interesse. De vise, at i alle Tilfælde det her fremdragne Individ ikke har været væsentlig større end Nutidshesten paa Island, der gennemsnitlig i levende Tilstand maaler 45 à 50 ". Hvis man endvidere efter Sammenligning med de omtalte enkelte endnu langt ældre Exemplarer af Hesteracen skulde udtale noget, maatte det være, at Hesten er bleven lidt mindre paa sin Vej med Kulturstrømmen til Island. Nutidens store Hesteracer i Danmark og sydligere Lande har rimeligvis udviklet sig paa et langt senere Kulturstandpunkt.

Den Antagelse har tidligere været fremsat, at den islandske Hests uforholdsmæssigt store Hoved rimeligvis var en Reminiscens fra en Periode, da Hesten som Helhed var betydelig større. En saadan Antagelse er i det hele og store sikkert rigtig, dog er der næppe siden Islands Opdagelse sket nogen videre Forandring i saa Henseende.

Den Skik at medgive den døde en Hest i Graven, var iøvrigt netop for de senere kristne Folk et Tegn paa argt Hedenskab. I Flatøbogen siges saaledes om en Mand, at han begravedes »som en skændig Hedning med Hund og Hest efter hedensk Skik.«

Var Veneration for de afdøde og Troen paa, at vedkommende skulde føre et fortsat Liv i Valhal en af Grundene til, at de højlagdes med deres Vaaben og Gods, var der paa den anden Side ogsaa, efter Schoenfelds Mening, blandet nogen Frygt for dem i Begravelsskikkene. De afdøde levede jo efter Hedningernes Mening endnu, de gik igen og kunde blive ubehagelige for de efterlevende, som ængstedes for dem, navnlig i Drømme. En af Grundene til de rige Ofringer var sikkerlig Ønsket om at afværge den dødes Vrede og forhindre, at han skadede.

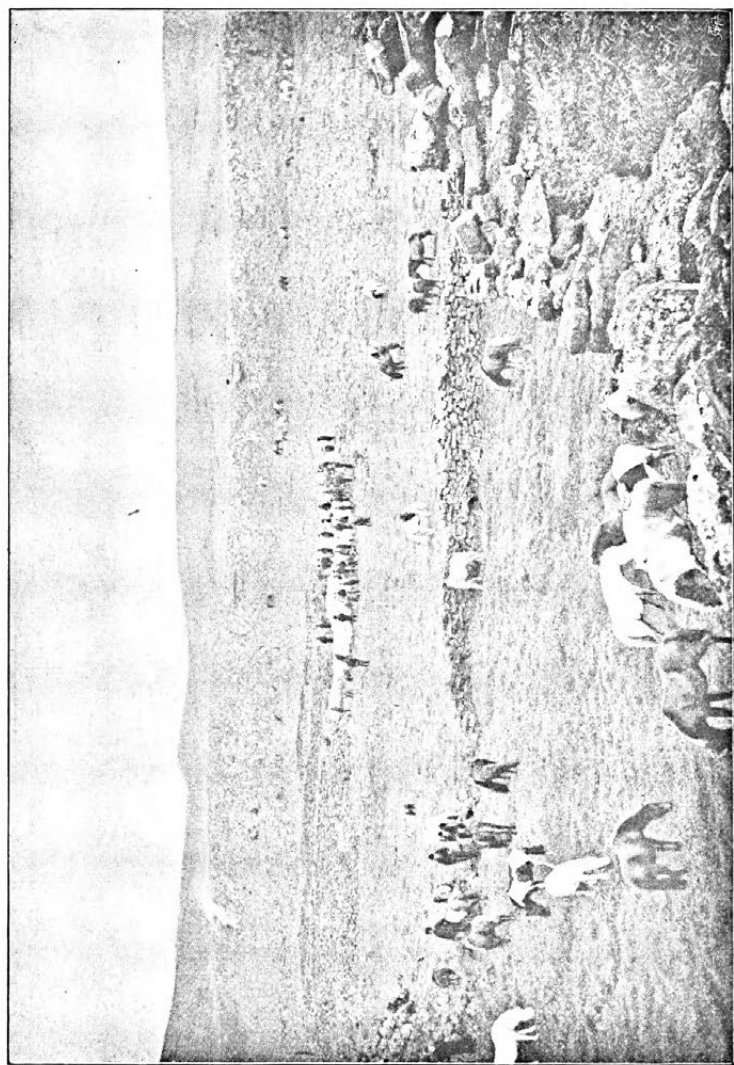

Fig. 38. Ridehestene gresse medens Famrene drives sammen.

Det var dog ikke blot foran den aabne Grav, at Hesten ofredes, ogsaa ved de store Offerfester (blót), som holdtes i Gudehovet (Hof) maatte den holde for.

Skikken at ofre Heste til Guderne var rimeligvis af ældgammel Oprindelse. Guder og Gudinder tænktes jo i Besiddelse af Heste (Slejpner var f. Ex. Odins), undtagen Thor, der vandrede til Fods eller kørte i sin med Gedebukke forspændte Vogn. At Folk ofrede Heste til Guderne var derfor let forstaaeligt. Dette skete ved de store

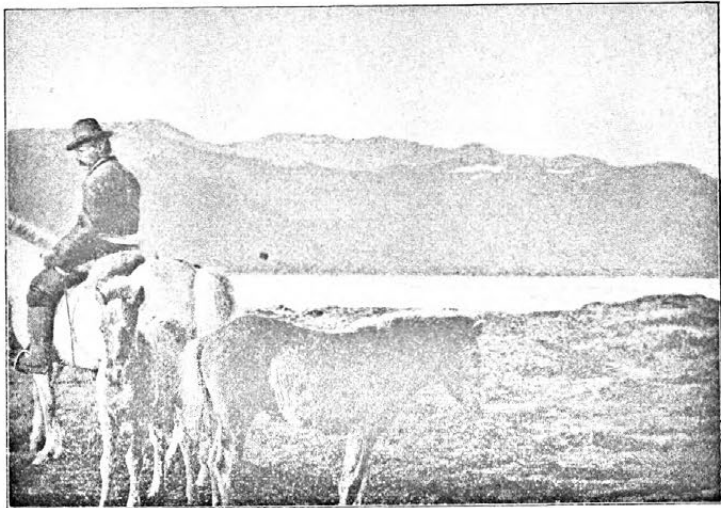

Fig. 39. Ridehoppe med Føl.

Offerfester. Ved Gudehovene samledes Nordboerne aarlig til 3 store Hovedblot, af hvilke det ene fejredes ved Midvinters Tid, noget efter Vintersolhverv, naar Solen var ved at vende tilbage. Det var Julen, Nordboernes store Højtid, da de — uden Tvivl fordi det nye Aar stod for Døren — ofrede for et i alle Henseender lykkeligt Aar. — Den anden Offerfest holdtes ved Sommerens Begyndelse, den tredie om Efteraaret, den var, som det synes, en Takkefest for den høstede Afgrøde.

Af de aarlige Blot blev Midvintersblotet i det øvrige

Norden med et bestemt Antal Aars Mellemrum fejret med særlig Højtidelighed ved de store Gudehov.

Der blotedes kun blodigt Offer, i Reglen Dyr, men stundom ogsaa Mennesker (Fanger og Trælle), som rimeligvis slagtedes enten i selve Templerne for Foden af Gudebillederne eller i Lunden.. Blodet opsamledes i Offerkedlen og strøges af Goden, det verdslige og gejstlige Overhoved, paa Arnen og den hellige Ring samt paa

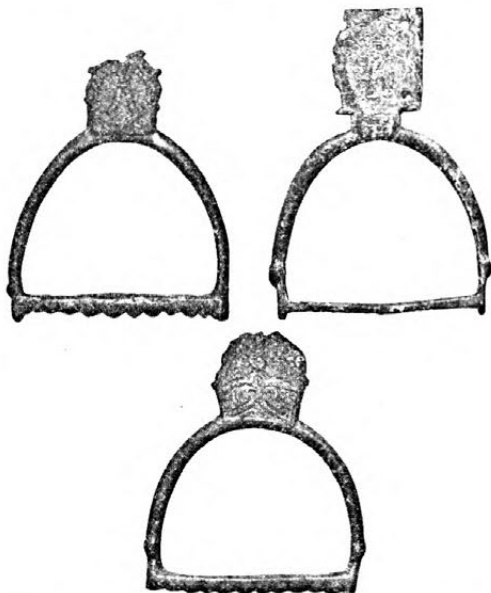

Fig. 40, Broncestighøjler fra Sagatiden. (Musæet i Reykjavik).

Husets Vægge, foruden at det stænkedes ud over de tilstedeværende. Derefter holdtes Gilde, idet man bad Guderne om, hvad man havde paa Hjærte, god Høst, Held og Lykke paa Langfart og Vikingetog osv. Ikke blot Hovet eller selve Gudehuset, men ogsaa den nærliggende hellige Lund vare fredlyste Steder.

I Lunden bleve de ofrede Dyr og Menneskers Kroppe ophængte, idet for Hestens Vedkommende vistnok kun de ædlere Dele, som Hjærte, Lever, Tunge tilhørte Guderne,

medens Kød, Fedtet og Suppen fortæredes paa Stedet, saa at formentlig kun Hoved og Hud bleve ophængte.

Adam af Bremen beretter om Hovet i Upsala, at der her hvert niende Aar fejredes en Offerfest fælles for alle Sveriges Landskaber. Ved den Lejlighed ofredes af hver Slags levende Væsener, af Hankøn, 9 Stykker, med hvis Blod man mente at forsone Guderne. Kroppene ophængtes i Lunden i Træer, der vare saa hellige i Hedningernes Øjne, at hvert af dem regnedes for guddommeligt, paa Grund af de ofredes Blod. »Der ser man Hunde og Heste hænge ved Siden af Mennesker; ja en kristen Mand har meddelt mig, at Tallet af de Kroppe, han har set hænge der rundt om i Træerne, har været 72.«

Ogsaa fra Island haves Exempler paa Hesteofringer i Gudshovene. I 1880 fandt Sigurður Vigfússon saaledes Hestetænder i Aske i Ruinerne af et Blothus fra Þyrill i Hvalfjord, en Arm af Faxefjord.

Forf. udgravede i 1894 Thorgeir Godes Hov paa Ljosavatn og her var det samme Tilfældet.

Der kan saaledes næppe være Tvivl om, at man her i den hedenske Tid har foretaget lignende Hesteofringer som i det øvrige Norden.

Men ikke blot paa denne Maade bragtes der Guderne et Offer. Hestene kunde ogsaa, i Lighed med, hvad der var Skik hos Germaner og Slaver, være viede til Guderne længe forinden.

Saxo fortæller os, at der ved Svantevits Tempel i Arcona holdtes 300 Heste foruden en hvid Livhest til Gudens Ære.

Paa Islands Østland i Ravnkelsdalen paa Gaarden Adalbol holdtes endvidere en Hest, der var viet til Frey. En hel Saga (Ravnkel Freysgodes Saga) handler om denne Hest. Det fortælles os, hvorledes en Dreng blev dræbt af sin Husbond (Ravnkel), fordi han havde redet paa den hellige Hest. Denne blev til sidst nedstyrtet fra en Klippe. Stedet paavistes endnu Forf. i 1901.

Fra Norge kendes et lignende Forhold. Da Olaf Tryggvason ved Nidaros gik til Freys Tempel for at øde-

lægge Gudebillederne, mødte han Heste, som sagdes at tilhøre Guden.

Det var imidlertid ikke blot ved Offerhøjtiderne, at Islænderne spiste Hestekød; tværtimod ses det, at dette var et almindeligt Næringsmiddel, der endog var saa yndet, at da Kristendommen blev vedtaget paa Althinget, forbeholdt man sig Ret til fremdeles at spise Hestekød (og ud-sætte Børn). Senere blev det forbudt af Kirken; men endnu langt ned i Tiden spiste man det. Eggert Olafsson beretter saaledes, at da der i det 18. Aarhundrede var Hungersnød, spiste Bønderne Hestekød, men Gejstligheden »forbød alle og enhver at æde dette urene Dyr«, og tilføjer han: »det er og forbudt under strænge Straffe i de endnu brugelige Kirkelove fra de papistiske Tider. Det, som ellers forøgede Skylden, var, at de fattige gjorde det hemmeligen.«

Denne Fordom mod Hestekød, som Kristendommen havde medført, har man jo Eksempler paa fra den første kristne Tid i Norge. Kong Hakon Adelstensfostre havde saaledes Fortrædeligheder med sine hedenske Undersaatter Thrønderne i den Anledning, og selv Kong Olaf den hellige undgik ikke det samme, fordi Bønderne ved deres Drikke-gilde ved Vinterens Begyndelse ifølge gammel Skik og Brug drak et Mindebæger for Aserne samtidig med, at de besprængte det hedenske Alter med Hesteblood til Trods for, at de forlængst havde indvilget i at gøre Korsets Tegn, »det skulde hjælpe til at bringe et frugtbart Aar«.

Saa fast sad Skikken.

Efter Schoenfeld troede Germanerne, at onde Aander kunde klæde sig i Hesteskikkelse, og paa den anden Side mente man, at man ved at benytte Dele af Heste, navnlig f. Ex. Hovedet kunde frembringe overnaturlige Virkninger. Deraf muligvis Skikken paa Island at medgive de døde et Hestehoved. Et saadant ophængtes stundom i Nærheden af Templet, og man tænkte sig, at Hestens Klogskab vedblev at leve i det.

Et afskaaret Hestehoved sat paa en Stang og med Mulen vendt i Retning af et Hus antoges paa den anden

Side at bevirke Ulykke for dette. Var Mulen spærret op ved Hjælp af en Pind var dette saa meget værre. Dette kaldtes en Nidstang.

At Islænderne har haft lignende Anskuelser endog langt ned i Tiden vedrørende Hestens aandelige Egenskaber erfares gennem Eggert Olafsson, da han taler om Borgarfjordshestene: »Man holder sig for, at Heste ere skygne eller synske, det er, at de kunne se i Mørke Spøgelse og onde Aander. Det er ogsaa sandt nok (som vi selv nogle Gange have erfaret), at de undertiden faa Indfald i Mørke, idet de, endog under fuld Galop, standse pludseligen, rejse dem op paa Bagbenene, fnyse, og ville ikke, hvor meget de end slaas, gaa videre frem.«

Hestepriser.

En god Pasgænger koster nu til Dags indtil 300 Kr. en første Klasses Travløber sjældent mere end 100 à 150 Kr., medens almindelige Last- og Pakheste sælges for gennemsnitlig 50—60 Kr. Den højeste Pris, som en Hest i vore Dage vides at have naaet paa Island, er 600 Kr.; det var en lille rød Pasgænger fra Skagefjorden, der senere blev solgt til England for 1000 Kr. I tidligere Tider var den almindelige Pris for en Hest 2—4 Kr. Biskop Jón Víðalín paa Skálholt ejede ved Aar 1700 den dyreste Hest paa Island. Den kostede 12 Rigsdaler (= 12 Specier = 48 Kroner) og blev derefter kaldt »Tólf-dala-Brúnn«.

Eggert Olafsson anfører for Kiosar Syssels Vedkommende følgende Priser: En Hoppe uden Lyde 2 Rigsdaler og en dygtig Pakhest 3 Rdlr. De i »Jonsbogen« fastsatte Priser vare omtrent de samme som dengang (18. Aarhundrede), siger han, hvilket er ganske mærkeligt. Han lægger dog til, at i andre Egne af Island, hvor der findes bedre Heste, var Prisen noget højere.

Medens Priserne for Luxushestene i Sagatiden ikke var fastsat i »Graagaasen«, men rettede sig efter Godhed og

Efterspørgsel, var derimod Omsætningstaxterne for Arbejdsheste bestemte i denne Lov (§ 246).

En Hest (hestr), 4 til 10 Vintre gammel, sund og lydesløs, regnedes i Værdi = 1 Ko. En Hoppe (merr), 4 til 10 Vintre, gold, sund og lydesløs, = $\frac{3}{4}$ Ko. En 3 Vintre gammel Hingst (hestr) = en Hoppe = $\frac{3}{4}$ Ko. En 3 Vintre gammel Hoppe (merr) = $\frac{2}{3}$ Ko. To Heste (hross), 2 Vintre gamle (den ene en Hingst eller Vallak, den anden en Hoppe) = 1 Ko. Tre vintergamle Heste (hvoraf 1 Hingst eller Vallak) = 1 Ko. De anførte Heste eller Hopper skulde være af Middelhøjde.

En Ko var dengang ifølge Schoenfeld = $2\frac{1}{2}$ Øre rent Sølv, med andre Ord = 10 Kr. Da Sølvets Værdi dengang omtrent var 10 Gange saa stor som nu, maa en fejlfri Arbejdshest paa 4—10 Aar altsaa i Sagatiden have haft en Handelsværdi af ca. 100 Kr. i vore Penge. En Stodhingst (stóð hestr) var imidlertid af større Værdi, naar den var brugelig som Kamphest; en Vallak (geldr hestr), der var brugelig som Ridehest, og en Hoppe med Føl (fyl merr) ligeledes. De maatte særlig vurderes.

Den Farve, man i Sagatiden ansaa for den fineste, var den hvide. Den samme Smag har tildels holdt sig helt ned i Tiden i det øvrige Norden. Vi behøve blot at minde om de kongelige hvidfødte Spand fra Frederiksborgstutteriet.

Sadler og Ridetøj.

Iskænderne have fra Oldtiden af sat Pris paa ikke blot at have udmærkede Rideheste, men ogsaa smukt og pynteligt Ridetøj. Endnu for c. 50 Aar siden var Sadel (söðull) og Ridetøj (reiðtygi) kunstfærdigt og meget smukt udstyrede, og saavel Mænd som Kvinder kappedes om at kunne vise sig til Hest i fuldt Skrud. Medens man i den ældre Middelalder i det øvrige Norden fulgte Udviklingen fra Syd, hvor Riddervæsenet blomstrede med Turneringer

og Kampe i »Jærn og Plade«, var man paa Island saa at sige ganske uberørt heraf, nærmest fordi her ingen Kongemagt fandtes, i Ly af hvilken saadant kunde opblomste. Turneringer har aldrig fundet Sted her, og naar man fejdede, kæmpede man saa at sige altid til Fods. Hestene var og blev altid et Transportmiddel, og kun ved Hestekampene anvendtes de som Kampdyr. De i »Kongespejlet« fra

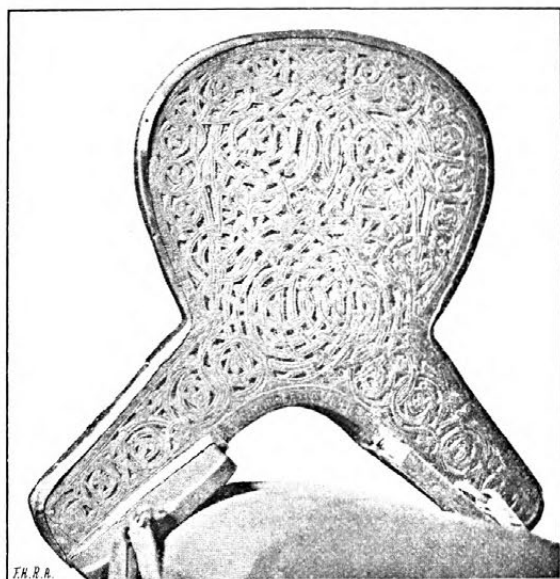

Fig. 41. Forreste Bom til en Mandssadel fra c. 1600. (Nationalmusæet)

Norge givne Regler for Ridderes Kampe til Hest gjaldt derfor ikke for Islands Vedkommende.

Mandssadlerne (hnakkur), som de bruges nu, ligne ganske vore engelske Sadler, kun ere de mindre af Hensyn til Hestens Lidenhed. For et halvthundrede Aar siden brugtes endnu Sadler med en temmelig høj Bom (söðulvirki, -bogi) fortil (Forsvidsler), hvilke da vare prydede med Metal- eller Messingbeslag (Fig. 42, II) lige som iøvrigt ogsaa Kvindesadlerne. I endnu ældre Tid var denne forreste Bom meget højere, og længst tilbage brugtes sandsynligvis

baade høj For- og Bagbom. I Nationalmusæet findes en saadan ganske overordentlig smuk gammel islandsk Sadel (Fig. 41). Den er af Træ, betrukket med Læder, og har

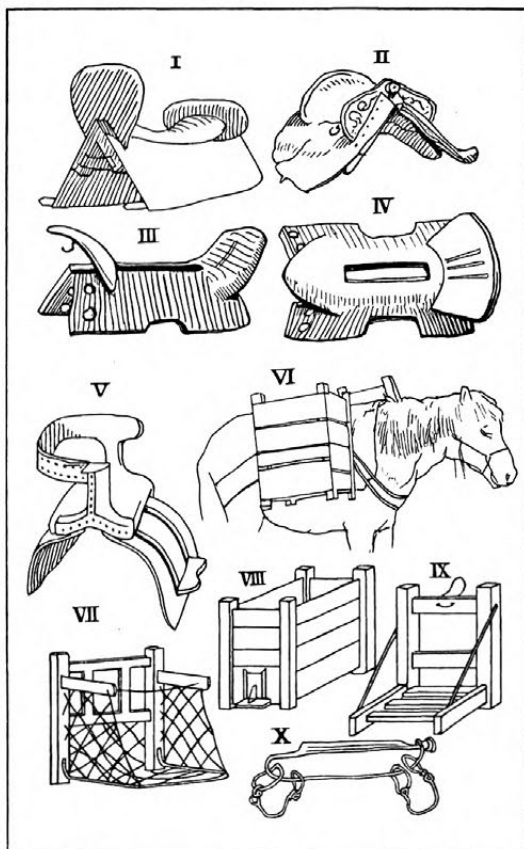

Fig. 42. Forsk. Sadler, Baarer og Redskaber til Kløvsadler.

I. Isl. Sadel fra c. 1500. — II. Gammel isl. Sadel. — III—IV. Norsk malet Træsadel (Bergens Mus.). — V. Norsk Kvindesadel fra 1786 (Bergens Mus.). — VI. Færøisk Hest med Kløvsadel og Ieypar. — VII, VIII og IX. Forsk. isl. Redskaber til Anbringelse paa Kløvsadler (VII. til Hø (heymeis), VIII. til Gødning (kláfur) og IX til Sten). — X. Norsk Fodlænke (Hesteheller) fra Vikingetiden (isl. hnapp-helda). (Mus. i Christiania).

baade for- og bagtil Bomme, dog er den forreste højest. Denne er paa Forsiden helt forsynet med udhuggede og graverede Beslag af Messing: Plantesnirkler og Indskrifter,

dels i almindelige latinske Bogstaver, dels i udhugne Bogstaver af det bekendte gammeldags islandske Alfabet (h ö f ð a-letur). Alle Bogstaverne forbindes indbyrdes ved to graverede Baand. Bagsiden af bagerste Bom er ligeledes forsynet med to Planteornamenter og to Medailloner. Selv paa Sædet er udhuggede Messingornamenter og en Indskrift, der ikke er læst. Indskrifterne paa forreste Bom lyder i Oversættelse: »Gud Fader, Søn og Aanden ren, du evige Treenighed blid, dog er du treenig og tillige én og det til evig

Fig. 43. Nutids-Kvindesaddel.

Olavius omtaler en Sadel fra Slutningen af det 15. eller Begyndelsen af det 16. Aarhundrede med lignende gudelig Indskrift og Ornamenter (Fig. 42, I). Den forreste Bom er her langt højere end den bageste. Iøvrigt angiver han følgende Maal paa Sadlen: 18" lang og 14" bred foran, 13" bred bagtil, bageste Bom 17" bred og forreste Bom 10" høj.

Eggert Olafsson anfører, at naar Mændene paa hans Tid (18. Aarh.) rede til Kirke, benyttede de »en Sadel, som i Skikkelse ligner vore almindelige Sadler, undtagen at de er stærkere, med sort Læder overtrukket og beslagen med udpukled Messing for og bag, samt Bredderne (∴ Randen) rundt omkring besatte med Messing Bradser eller Knapper.«

Tid.» Det er Strofer af en Salme, som tillægges Præsten Jón Þorsteins-son, kaldet »þíslarvottur« (∴ Martyr), fordi han blev slaaet ihjel af Tyrkerne eller de algierkse Sørøvere, som i Aaret 1627 brandskattede paa Vestmannøerne. Sadlen er derfor ifølge Rektor Jón Þorkelssons Tydning ikke ældre end ca. Aar 1600. Slige Indskrifter paa Sadler vare ret almindelige.

De anbragtes oven paa den saakaldte »Pófi« (Fig. 46), en af sammenvalkede Uldlag dannet Undersaddel eller Dækken, som nedenfor skal beskrives.

Angaaende de finere Sadler meddeler samme: »Til Sadler og andet Hestetøj bruges Oxelæder, som først bliver raat udspilet og tørret; derpaa smøres det med Tran, bankes smaat og tidt med en Kæp og trampes siden med Fødderne til det bliver smidigt; derpaa farves Læderet, undertiden sort med Lyng-Saft, eller rødagtigt med Jern-Rust og Birkebark. Beredningen paa Faare- og Kalveskind sker omtrent paa samme Maade«.

Af Olafssons ovenanførte Meddelelse fremgaar det, at de Mandsadler, som benyttedes til Kirkeridt og Fest aabenbart var af en finere Art end dem der benyttedes til daglig. Foruden de finere Sadler fandtes nemlig paa Island i gamle Dage andre, der udelukkende vare af Træ, ofte med udskaarne Ornamente. De vare ogsaa forsynede med Bomme for og bag og havde en Aabning i Sadelen langs Hestens Ryg, saaledes som det kendes fra Norge.

Eggert Olafsson omtaler en saadan: »Liena kaldes en Træsadel, som ikke trækkes over med Skind, men gøres ellers glat og trofast. Ordet er ældgammelt og allevegne gaaet af Brug. Saadanne Sadler bruges heller ingensteds uden paa Østlandet, hvor Bønderne selv forfærdige dem.«

Disse Træsadler vare rimeligvis malede, i det mindste i Norge og rimeligvis ogsaa paa Island. Et Exemplar har jeg set i Bergens Musæum (Fig. 42, III og IV). Over slige

Fig. 44 Ældre Kvindesadel med Bagtøj.

Sadler har maaske været lagt et Faareskind (Gæruskin) eller Sadelpude (hna kkdýna). Begge de omtalte Sadelformer ere antagelig af meget gammel Oprindelse, og vi tage næppe fejl, naar vi mene, at Sagatidens Mandsadler have set omtrent saaledes ud. Der omtales i Sagerne en Trugsadel (trogsöðull), hvis Form efter Benævnelsen at dømme har været med to Bomme.

Den saakaldte »steindrsöðull« var efter Kaalunds Mening en malet Sadel, og derfor antager jeg den for en Træsadel.

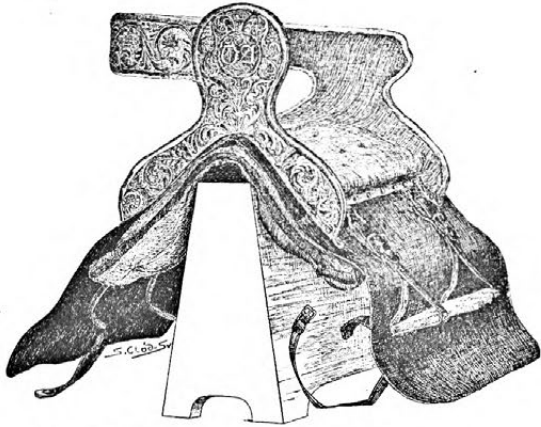

Fig. 45. Ældre Kvindesadel med Messingbeslag.

Om en »standsöðull« siges det i Sturlunge Saga, at den ikke var god at bruge, naar man skulde over Elvene, fordi man ikke i en Fart kunde komme af den. Den har derfor rimeligvis haft to høje Bomme. Endvidere omtales en »smeltrsöðull«, der efter Kaalund var prydet med Metal, stundom Guld og Sølv; den svarer derfor efter min Mening snarest til de senere messingbeslaede Sadler, endelig er der nævnet en »skozkröðull« (skotsk Sadel).

Modsætningerne mellem de smukke og mindre smukke Sadler træder imidlertid tydeligt frem i Eyrbyggja, hvor der omtales, at nogle Folk landede i Hornefjord paa Sydlandet og derfra fortsatte Rejsen ind i Landet:

»Da Bredefjordsmændene forlode Skibet og lavede sig til Landrejsen, lagde man strax Mærke til en stor Forskel paa Snorres og Thorleif Kimbs Udrustning. Thorleif havde den bedste Hest han kunde faa. Han havde og en glimrende og malet Sadel (»steindan söðull allglæsili-gan«), et smukt Sværd og et sølvbeslaet Spyd, et mørkeblaat Skjold med megen Forgyldning, en herlig fuldstændig Klædning; han havde og anvendt dertil det meste af sine Rejsepenge. Snorre havde derimod en sort Kappe og red paa en sort men dygtig Hoppe. Han havde en gammel Trugsadel (trogsöðull) og hans Vaaben vare aldeles ikke skinnende.« Snorre blev derfor Genstand for Folks Latter.

Mændene anvende nu, naar de ride, oftest meget lange Læderstøvler for at kunne passere Elvene uden at blive vaade. Stundom benytte de lange strikkede Overstrømper af tæt Uld (reið-sokkar) (Fig. 1 og 54) eller endog Skindstrømper (skinn-sokkar), lavede af Faare-skind. Dertil have de som oftest en tyk Rem spændt fast om Livet (Fig. 1) for ikke at faa Underlivet rystet for meget under Riddet. I Haanden holde de stedse en Pisk (svipa) (Fig. 19) med et kort, sølvbeslaet Haandtag af Træ, i hvis yderste Ende er fastgjort en lang Læderrem (svipuól) til en Øsken. Sporer kjendes nu ikke.

Kvindesadlerne (söðull, kvensöðull), ere nu moderniserede, men indtil for faa Aar siden benyttedes de middelalderlige, ældgamle Sadler, som kendes fra hele Norden (Fig. 42 V). De vare af Stolform og havde et halvrundt Rygstød, mod hvilket Lænden hvilede; Fødderne vare anbragte paa et af to Remme fastholdt Brædt. Under Riddet havde Ryttersken ofte den højre Haand paa Rygstødet for ikke at løftes for højt i Sadlen ved Hestens Bevægelse. Stolformen er tildels bibeholdt i Nutiden og dertil er føjet et Horn (Fig. 43).

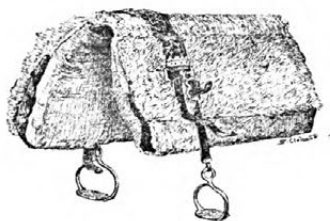

Fig. 46.
Kvindesadel til Hjemmebrug
(þófareiði).

Disse Kvindesadler vare ofte smukt prydede og forsynede med Messingbeslag i drevet Arbejde, saaledes som det ses paa foranstaaende Afbildninger (Fig. 44 og 45). De vidne i høj Grad om Metalarbejdernes store Dygtighed i gamle Dage. Det var navnlig Ornamenter af Blade, Dyr, Fugle o. l., som anvendtes.

En særegen Sadel (þófareiði) bruges navnlig af unge Piger, men ogsaa stundom af Mænd paa kortere Ture hjemme paa Gaarden, f. Ex. naar de føre Hestekara-

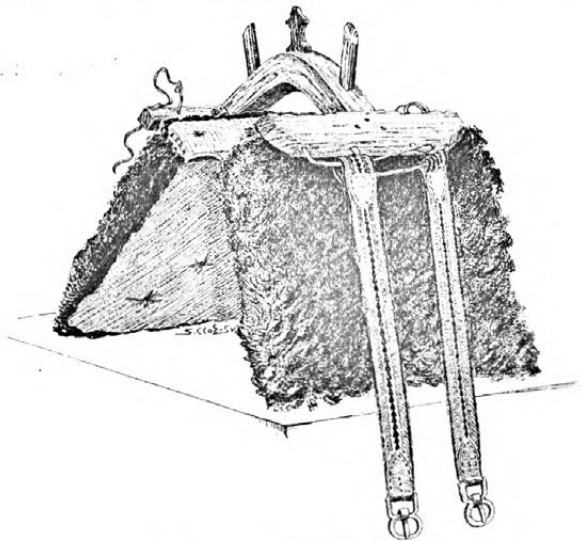

Fig. 47. Islandsk Paksadel.

vaner hjem fra Udmarken med Hø. Da sidde ogsaa Pigerne som Mænd med et Ben til hver Side. Sadelen dannes af valkede og sammenfoldede Lag af Uld (þófi), over hvilke der ofte endnu lægges et Faareskind (Fig. 46). Over Sadelen eller rettere Sadelpuden spændes en Gjord (þófaól), hvis nederste Ende til begge Sider er spaltet i Remme, saaledes at et Par anvendtes som Gjord, et andet til Anbringelse af Stigbøjler. Disse ere stundom udskaarne af Hestehove (Fig. 49) eller bestaa kun af et lille Træbrædt, der hænger i Snore (Fig. 10). Paa det Sted, hvor Rømmene skilles, ere

de stukne gennem et Metalspænde (sylvjur). Disse Sadler ere nu næsten gaaede af Brug; men de have sikkert været benyttede siden Oldtiden.

Over de finere Kvindesadler lagdes som oftest smukt vævede Sadeltæpper (söðulábreiða), saaledes at de dækkede over Rygstødet for at lune (Fig. 18). Nu nøjes man med stundom at anbringe en Pude (sessa) eller et Faare-skind paa Sadlen. Den islandske Kvindes Ridedragt er ogsaa moderniseret. Hun bruger sjældent til Hest den lille Hue med Kvast, men enten Hat, Kasket eller en større

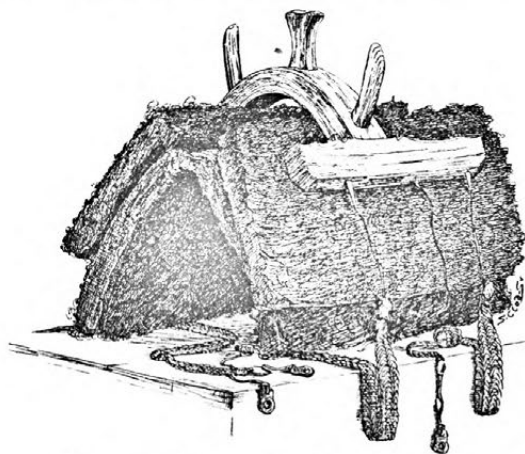

Fig. 48. Paksadel med Græstovrsunderlag.

Hue, og kun undtagelsesvis ser man Kvinderne ride i deres Højtidsdragt med det høje »Skøjt«. Dertil er Vejret for lunefuldt. I ældre Tid, da »Skøjtet« var mere lodret, blev det under Riddet gemt i en høj Hat med Skygge foran til og med en til Hatten fastgjort Kyse.

De anvendte ogsaa en smuk Ridekaabe (hempa), stundom forsynet med Fløjelsbaand eller Plyds, som de selv forarbejdede, desuden med Søljer eller forgyldte Spænder, og Skørterne samledes forneden sammen med et broderet Baand (Fig. 16 og 18). Kvindens Ridedragt fuldendes ved en sølvbeslaaet Pisk med lang Læderrem af samme Slags som Mændenes, men mindre.

At Kvinden stundom sad sammen med Manden paa samme Hest, erfares af Olafsson, der beretter: »Naar man rider til Kirke, sidder gærne en Mands- og en Kvinde-Person paa én Hest, Mandspersonen foran og styrer Hesten, men Fruentimmeret bagved, paa tværs, vendende sig gærne til den venstre Side.«

Til Sadlerne høre selvfølgelig Stigremme (hnakkól) med Spænder (hnakkhringja) (Fig. 55) og Stigbøjler (ístöð), hvilke sidste navnlig i Sagatiden vare meget smukt

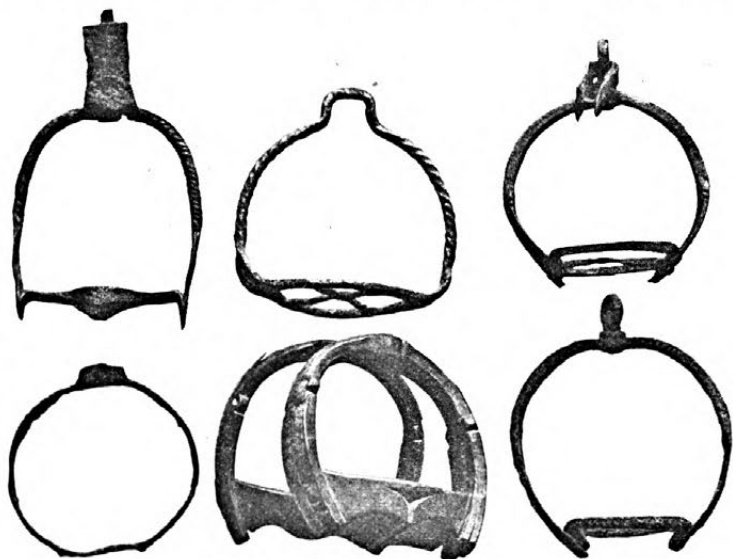

Fig. 49. Gammeldags Stigbøjler, nederst i Midten et Stigbøjlepar formet af Hestebøve. (Musæet i Reykjavik).

ornamenterede paa samme Vis som i det øvrige Norden under Vikingetiden (Fig. 40). I senere Tider er benyttet forskellige andre Former (Fig. 49). Under tarveligere Forhold er endelig, som berørt, anvendt smaa Brædter af Træ anbragte i Reb (Fig. 10), ligesom Stigbøjler, forarbejdede af Hestebøve ogsaa kendes (Fig. 49).

Endvidere skal nævnes Sadelgjorde (-gjörð) med smukke Spænder. Fra Sadelns bageste Del til Hestens Halerod var ofte i ældre Tid anbragt et »Bagtøj« (stöðul-,

hnakkreiði) for at hindre Sædlen i at glide frem. »For-tøj« anvendtes ogsaa, dog nærmest paa Kvindesædler.

Baade For- og Bagtøjets brede Læderremme vare smukt prydede med Beslag af Metal (Kobber) eller Messing, ligesom der paa Bagtøjet stundom var anbragt andre Remme, de hængte ned paa Siden af Hestene til

Fig. 50. Gamle Trendsemundbid fra Sagatiden og ældre Middelalder. De fleste af Jærn, et enkelt af Bronze. (Musæet i Reykjavik.)

Pryd. De vare altid forsynede med Beslag, »udpuklede Bradser« o. l. Ridedækken benyttedes sjældnere.

Ridehestens Hovedlag (beizli) var ligeledes forsynet med Beslag og som Regel af Læder (höfudledur), sjældnere af Uld, hvilket sidste bruges til Pakhestens. Nu er Hovedlaget af moderne Art ligesom hos os. Mund-

biddet (járn-mél) er dog et bevægeligt Stangbid (beizlistengur) med Kindkæde (beizliskeðja) og af særlig islandsk Tilsnit. De nederste Ender af Stangarmene ere nemlig forsynede med en Gennemboring, i hvilken en bevægelig Øsken (sigurnagli) kan dreje sig. Til denne fastgjøres Tøjleenderne, saaledes at Tøjlen, naar Hesten græsser, og denne slæber paa Jorden, frit kan bevæge sig rundt (Fig. 11, 15 og 22). — Islænderne have stedse kun brugt et Sæt Tøjler (taumr, beizlistaumr), i ældre Tid, fastgjorte til et Trendsebid (Fig. 37 og 50), senere til et Stangbid (Fig. 15, 22 og 55), saaledes som det ses af de talrige Exemplarer, der ere afbildede. De ældre ligne ganske de norske fra samme Periode.

Fig. 51. Brudstykke af en Fodlænke fra Sagatiden. (Sml. Fig. 42 X).
(Musæet i Reykjavik).

Sporer (sporar) anvendes nu ikke, men i Sagatiden benyttedes de, hvilket fremgaar af Exemplarer i Reykjavik Musæet.

Med Hensyn til Beslaget (hestajárn) kan bemærkes, at Ridehestene altid ere skoede paa alle fire Ben. Arbejdshestene derimod som Regel kun paa Forbenene, undtagen naar de sendes ud paa meget lange Rejser eller i meget slemt Terræn (Fig. 10).

Hestesko og Søm (skeifa med nøglum) maa altid medføres paa Rejser paa Island, ligesom lidt Smedeværktøj paa lange Rejser og i afsides Egne. I ældre Tid havde man altid en Smedie paa de islandske Bøndergaarde, men nu til Dags, da den saakaldte skotske Le er indført, hvilken paasættes uden Ophedning, ere Smedierne ikke mere en Nødvendighed. Beslaget fordrer ej heller

en Smedie. I Sagatiden brugtes ogsaa Beslag af lignende Art som nu.

Endvidere kan anføres, at Islænderne anvende Brodder (skafl) om Vinteren; endelig at de, som tidligere berørt, knytte (hefta) Forbenene sammen med Reb o. l. for at Hesten ikke skal fjerne sig for langt bort. I Oldtiden brugte man i Norge til denne Sammenbinding en dobbelt Jærnstang med to bevægelige Bøjler, en til hvert

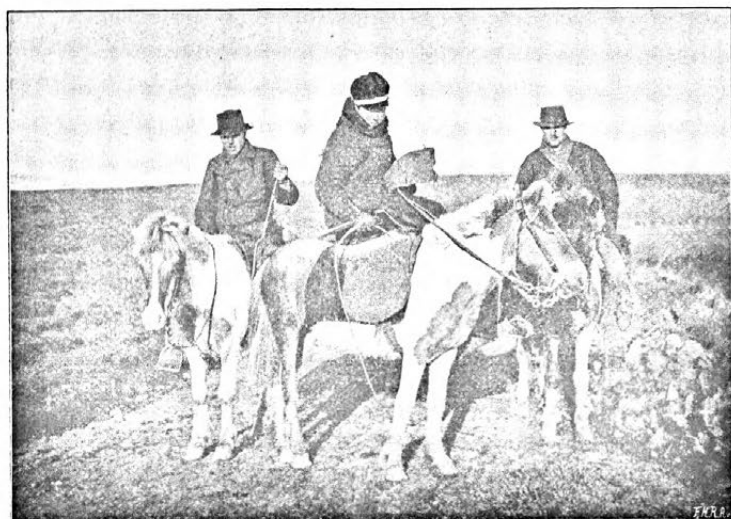

Fig. 52. Ryttere paa Landevejen ved Reykjavik.

Forben (heste-heller, af at »helle« en Hest (isl. hefta)) (Fig. 42 X). At saadanne ogsaa have været brugte paa Island i Sagatiden, ses af et enkelt Fund paa Musæet i Reykjavik (Fig. 51).

Naar Hesten bruges som Pakhest, lægger man paa dens Ryg en Kløftsaddel (klyfsöðull), hvilken Benævneelse kommer af, at man tilstræber at fordele (klyfja) Vægten af Byrden, der iøvrigt hviler paa et Underlag (þófi). Dette er enten to Puder, en til hver Side, stoppet af Hø eller Hestehaar (búkhár ell. hrøsshár) (Fig. 47) eller

ogsaa — hvad der er det almindeligste — af Græstørv (reidíngur) (Fig. 48); thi Formuldingen er saa langsom paa Island, at Græstørven bliver fast nok. Navnlig paa Steder, hvor det saakaldte Reidingagræs vokser, er Grønsværet særdeles egnet hertil, ligesaa hvor det er gennemgroet med Rødder o. l.

Selve Kløvsadlen (klyfberi) er af Træ, af Form som vist paa Fig. 47 og 48. Paa de to til Siderne anbragte Trætappe anbringes Byrderne. Er det Høbundter, fastsures de med Reb, er det Uldsække, ligeledes. Andre Ting anbringes i Kasser, én paa hver Side, ligesom man har særlige Baarer til Transport af Sten, til Tørv og selv til Hø, saaledes som det ses paa Fig. 42.

I Sagatiden var Kløvsadlens Indretning sikkerlig den samme som nu til Dags.

Buggjorde og Hovedtøj til Arbejdsheste (bandbeizli) og Reb (reipi) til at omvikle Høbundter med o. l. gøres paa Island af grovt Uld eller Hestehaar og laves af Mændene. De forarbejde ligeledes de omtalte Sadelpuder (þófi), ligesom de af lange Hestehaar fra Manke og Hale (tagl) knytte de Remme, Ride- og Kløvsadelgjorde, som bruges til Hestene.

I gamle Dage beredte de ligeledes selv Skind og Huder til Sadler og Ridetøj samt Reb, som brugtes til at fastbinde Byrderne paa Hestene. Enkelte Steder brugtes i sin Tid Sælhundeskind til Forfærdigelse af saadanne Seler og Tov.

Endnu skal anføres, at man til Fastbinding af Hestens Forben anvender Reb af Uld, Hestehaar eller sjældnere Vidier. Som berørt, benyttedes i Sagatiden hertil ogsaa et særegent Redskab af Jærn (hnapphelda).

Før at skræmme Heste bort fra Græsgangene paa Hjemmemarken benyttedes stundom en saakaldt Hesteskralde (hrossabrestur), hvilken allerede omtaltes i »Graagaasen« og som ganske ligner en af dem Skraldemændene bruge hos os.

At Islænderne i Sagatiden vare omhyggelige med deres Ridehestes Exterior, er vistnok udenfor al Tvivl.

Manke (fax, gl. mön), Pandelok (ennistoppr, toppr) og Hale (tagl) klippedes med en stor Saks, som der er fundet Eksemplarer af i Grave, og de strigledes med store Kamme. Nu til Dags renholdes de ogsaa, men det er sjældent at se en Hest, hvis Man eller Hale er klippet. Sadeltojet ophænges i særlige Rum eller Huse (reidtygjaske mma, söðulabúr), Arbejdstøjet dog stundom i andre Udhuse (hjallur).

Den færøiske Hest.

Paa Færøerne, hvortil Hestnn indførtes paa samme Tid og under lignende Forhold som til Island, dels fra Norge og dels Syd fra, ernæredes ifølge Kvægtællingen i 1893 99,657 Faar, 3896 Stkr. Hornkvæg og kun 631 Heste, i 1898 106,465 Faar, 4516 Stkr. Hornkvæg og 706 Heste, altsaa i de fem Aar en betydelig Fremgang i det hele taget.

Paa de stejle, utilgængelige Norderøer findes slet ingen Heste; paa Østerø og Suderø kun faa, paa Vaagø og Sandø nogle flere; medens de fleste findes paa Strømø.

Hesten (almindelig kaldet ross, Hoppe = ryssa, (mer er nedsættende), Hingst = hestur, Føl = fyl, Fole eller ung Hest = foli, Vallak = geldur hestur geldingur, avledygtig, Hingst = graður hestur) er af en lille Race med tykt og hængende Hoved. Den almindelige Farve er den fuxrøde. Den har lange Haar ikke alene paa Manken (mon, hestafax, framfax) og Halen (halafax), men særlig om Vinteren tillige paa Kroppen. Den kommer aldrig, selv ikke om Vinteren, under Tag og faar i det hele taget en temmelig haard Behandling. Tidligere maatte den Uger igennem vandre med Gødning og Tang ud paa Marken, og fra Fjældene med Tørv hjem til Husene. Naar Gødningen bæres af Heste, lægges først et Faareskind paa sammes Ryg, derover en stor Maatte af spundne Høbaand

og der ovenpaa anbringes Kløft-Sadlen (klybbari, klyv) af Træ, fastbunden med Uldbaand om Bringe og Hale.

Paa Sadlen hænger to Kurve (leypar) (Fig. 42, VI). Naar disse skulle aflæsses, løsnes den ene Side af Bunden, som er fæstnet ved en Pind, og Gødningen falder ud.

Især tidligere saa man i Sommertiden en eller flere Heste under Pasning af en Karl (rossadrongur) i Færd med denne Transport. I den største Del af Aaret gaar

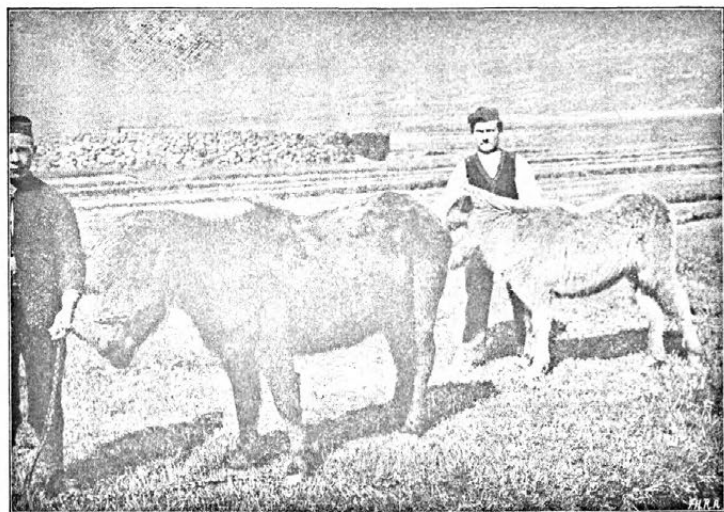

Fig. 53. Udgangsheste paa Færøerne ved Foraarets Komme.

Hesten for Lud og koldt Vand i Flok i Udmarkene og maa mangan Gang skrabe Sneen bort med Hovene for at finde sig lidt Føde. Bliver der en sjælden Gang Brug for den til Transport eller Ridebrug, maa den opsøges og drives hjem. Som Regel holdes den nu kun for at sælges til England, hvor den anvendes i Kulminerne.

Da Hestene paa Færøerne saaledes kun yderst sjældent blive anvendte til andet end Transport af Gødning og Tørv m. m., ere de ikke vant til at blive redne og vise sig derfor gjerne vanskelige at vænne til Bidsel.

Ofte ville de ikke gaa frem, undtagen der gaar en Mand foran eller de blive ledte. Medens de ere vante til den almindelige Grime (gríma) vægre de sig ofte for at tage Mile (meil) i Munden. Sadler ere sjældne. I Reglen nøjes man med et sammenlagt Tæppe, naar man vil ride. Paa Norderøerne findes, som ovenfor berørt, slet ingen Heste. Iøvrigt er Antallet af Heste indskrænket, eftersom der paa hver Hagepart (Del af Udmarken) kun maa holdes et bestemt Antal, af Hensyn til den Skade, de forvolde paa Græsgangene. Af Bestemmelserne fra 1659 ser man, ifølge N. Andersen, at ingen den Gang maatte holde ross i Hushagen.

Hestene færdes sikkert og dristigt i Fjældene, men paa sumpede og lave Steder ere de yderst forsigtige. De skoer ikke og lide derfor ofte af ømme Fødder. Man og Hale klippes en Gang aarlig, og Haarene anvendes til Reb eller Knapper o. l. For at fremme Hesteavl har man til forskellige Tider indført norske Heste, særlig Hingste. Flere Steder, som f. Ex. paa Sydstrømø, er Racen halvnorsk. Den oprindelige færøiske Race kendes øjeblikkelig fra den halvnorske derved, at den bærer Hovedet lavt og Halsen ligger ganske i Linie med Ryggen, hvorimod den halvnorske Race har langt mere Rejsning. Enkelte Steder, som f. Eks. i Nordre Gøte, den eneste Bygd paa Østerø, hvor der overhovedet holdes Heste, er Racen endnu ren færøisk. Det samme menes at være Tilfældet i Kvalbø paa Suderø.

For at fremme Hesteavl paa Færøerne er det ved Lov (af 30. Marts 1892) bestemt, at der paa Grandestævernerne vælges Mænd, som afgøre, hvilke Hingste i Distriktet, der egne sig til Avl. De Hingste, som Synsmændene anse for uskikkede dertil, skulle kastreres eller holdes strængt afspærrede i Tidsrummet fra 14. April til 1. Septbr.

Skønt Klimaet paa Færøerne er meget ustadigt, er det paa den anden Side saa forholdsvis mildt, at Faar og Heste kunne gaa ude hele Aaret rundt, hvorimod Køerne komme paa Stald om Vinteren. Vi finde paa de færøiske Gaarde og i Bygderne derfor ikke nogen som

helst Stalde til Brug for Heste og Faar. Allerhøjest træffes paa Udmarken aabne Folde eller i meget sjældne Tilfælde Hytter, hvor Faarene kunne søge Ly. Den samme Lod har Hestene, der Sommer og Vinter gaa løse i Hagen for at opledes og hentes hjem, naar der er Brug for dem. Føden maa Dyrene skaffe sig selv. — Ved Foraarstid ere Hestene derfor i slet Kondition, laadne og udmagrede; men de rette sig snart i Sommerens Løb.

Hesten spiller, som vi have erfaret, saaledes ikke nogen større Rolle paa Færøerne; men der er dog ingen Tvivl om, at en Forbedring af Racen vil blive af Betydning for Befolkningen.

Hesten paa Grønland.

Island var ikke den yderste Grænse, til hvilken Nordboerne førte Hesten med sig. Da ved Aar 983 Erik den Røde for begaaet Drab blev erklæret fredløs, drog han med sit Skib mod Sydvest rundt Kap Farvel og udforskede Fjordene paa Grønlands Sydvestkyst. Siden sejlede han hjem til Island igen for at hente Nybyggere, og i Aaret 986 kom han tilbage til Grønland i Følge med en Del Landsmænd. Erik nedsatte sig i den saakaldte »Østerbygd« i det nuværende Julianehaabs Distrikt paa Gaarden »Brattelid«, medens andre af Nybyggerne toge Land i Nabofjordene, saaledes at der i Nordbokoloniernes seneste Tider her endog fandtes 190 Gaarde. Andre Islændere nedsatte sig nordligere paa Kysten i det nuværende Godthaabs Distrikt, hvor den saakaldte »Vesterbygd« opstod. Den havde til Slutning 90 Gaarde.

At Kolonisterne fra første Færd medførte Heste, Kvæg, Faar og Geder ligesom i sin Tid til Island er udenfor al Tvivl. Sagaerne sige det ikke udtrykkelig, men femten Aar efter Bebyggelsen, altsaa ved Aar 1000, erfare vi, at Erik i alle Tilfælde havde Heste paa Brattelid.

Ifølge Erik den rødes Saga havde Eriks Søn Lejf købt Skib og hvervet Folk, saa at de vare ialt 35 Mand,

og det var nu Lejfs Mening at opsøge det Land, som tidligere var set mod Sydvest af Bjarne Herjulfson.

»Lejf bad sin Fader Erik, at han vilde være Anfører paa Rejsen, men Erik undskyldte sig og gav til Grund, at han var temmelig til Aars og ikke som tidligere kunde udholde alle Rejsens Besværligheder. Lejf sagde, at han vilde være den af Frænderne, hvem Lykken nærmest vilde følge; Erik gav da efter for Lejfs Bøn og red hjemmefra, saa snart de vare færdige. Da der kun var et kort Stykke Vej til Skibet, snublede Hesten, som Erik red paa; han faldt af og fik Foden forslaaet. Da sagde Erik: »Ej er det mig bestemt at opdage flere Lande end dette som vi nu bebo, og vi skulle nu ikke følges længere alle.« Erik drog hjem til Brattelid, men Lejf begav sig til Skibet med sine Stalbrødre, 35 Mand.«

De sejlede nu ud og opdagede det saakaldte »Vinland« i det nuværende Nordamerika ved Boston.

Ikke blot i Østerbygden, men ogsaa i Vesterbygden havde man Heste. Dette ses af et andet Sted i Erik den rødes Saga. Der fortælles, at Thorsten, en anden af Erik den rødes Sønner, begav sig paa Vej med sit Skib og 25 Mand for at sejle til Vinland, hvorfra han vilde hente sin Broder Thorvalds Lig hjem. Men de dreve om paa Søen hele Sommeren og vidste til Slutning, da Vinterens første Uge var forløben, ikke, hvor de vare. Imidlertid landede de i Lysefjord i Vesterbygden paa Grønland, hvor Thorsten skaffede Herberg til alle sine Folk. Han selv og hans Hustru bleve dog foreløbig paa Skibet, da de intet passende Herberg kunde finde. Da var Kristendommen endnu ny paa Grønland. En Morgen kom nogle Folk til deres Telt, og blandt dem Thorstein Svarte, som indbød dem til sig. Tilbudet blev modtaget. »Da vil jeg komme efter eder med Heste (med eyki, ɔ: Køre- eller Slædeheste), thi jeg fattes intet til at herberge eder begge; men det er meget kedsomt at være hos mig, thi vi ere ene to, jeg og min Hustru.« Næste Morgen kom han med Heste og rimeligvis Slæde.

Den nordiske Koloni i Grønland bestod i 4—500 Aar,

da den gik under, rimeligvis for Skrællingernes eller Eskimoernes Indfald, saaledes som det fremgaar af den sidste Efterretning man har fra Forstanderen paa Biskopsgaarden Ivar Bardsen:

»Nu haffuer Skrællinge all Vesterbygden ud; daa er der noch Heste, Geder, Nöd, Faar, alt villdt och ingen Follek, christenn eller hedenn.

Item dette alt, som forsagt er, sagde oss Iffver Bardsen Grønlander, som var Forstander paa Bischobsgarden i Gardum paa Grønland

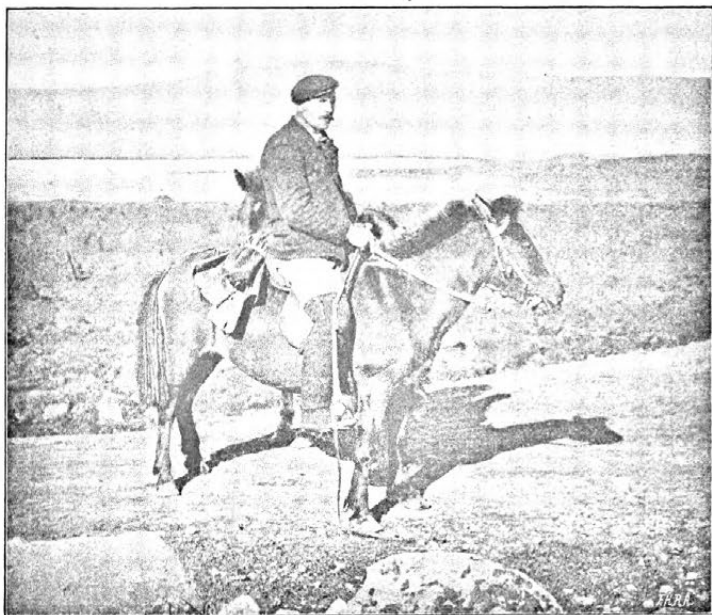

Fig. 54. Islandsk Rytter.

udi mange Aar, at hand haffde alt dette seett, och hand var en aff dennem, som var udnæffender aff Lagmanden, at fare till Vesterbygden emod de Skrelinge, att uddriffve de Schrellinge udaff Vesterbygd; och da de komme didt, da funde de ingen Mand, endten christenn eller heden, uden noget villdt Fæ og Faaer, och bospissede sig aff det villtt Fæ, och toge saa meget som Schivene kunde berre, och zeylede saa dermed hjemb, och forskreffne Iffver var der med.«

Siden kom Turen til Østerbygden og der blev Stilhed om Kolonien i Grønland. Nordboerne laa under i Kam-

pen for Eskimoerne, og da man genfandt Grønland, var der ingen Nordboer mere i Live.

Skønt Forholdene som oftest, efter hvad man kan skønne, ikke gjorde et større Antal Heste nødvendige, fordi man kunde benytte Vandvejene, var der dog ogsaa mange Egne i Grønland, hvor Samkvemmet betydelig lettedes ved Heste, saaledes i de græs- og vandrige Egne mellem Tunugdliarfik (Einarsfjord) og Sermilik (Isfjord) og i Egnen mellem Igalikko (Eriksfjord) og Agdluitsok. Ved Udgravninger, som Forfatteren foretog i flere af Rui-

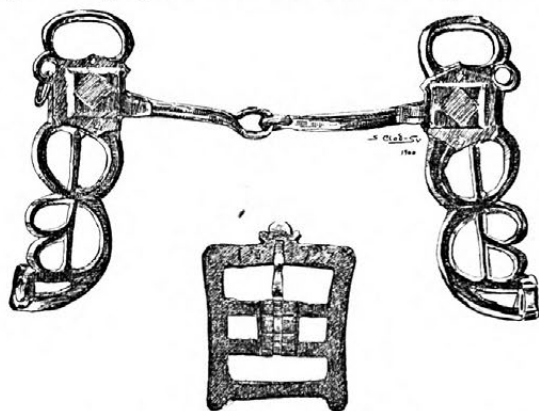

Fig. 55. Gammelt Stangtøj og Buggjordspænde, sidstnævnte fra 1622.
(Musæet i Reykjavik).

nerne i disse Egne under sit Ophold i Julianehaabs Distrikt i 1894 fandtes en Del Knogler af Heste, dels i de udenfor Beboelseshusene liggende Køkkenmøddinger, dels i selve Husene. — Affaldsdyngernes Hovedindhold var iøvrigt, efter Viceinspektør Wings Bestemmelse, Knogler af Sæler, derefter kom Knogler af Oxer og Geder — med andre Ord: de gamle Nordboer i Grønland ernærede sig fuldt saa meget ved Sælfangst som ved Kvægavl. Iøvrigt fandtes der Knogler af Faar, Hest og Hund — Menneskets trofaste Følgesvende næsten overalt i Verden.

Mærker af Knive og Gnav af Hunde fandtes ofte paa Knoglerne til Bevis for, at de tilsvarende Dyr havde afgivet Maaltid.

Efter Wings Udtalelser tydede de fundne Knogler paa en lille Race, hvad man jo efter det om de islandske Heste oplyste kunde vente. Hvorledes Forholdene for Hesten har været i Grønland er ikke vanskelig at sige. I de grønlandske Ruiner af Gaarde findes foruden Beboelseshusene en Mængde Udhuse, der øjensyntlig hovedsagelig have været benyttede til Køer og Faar samt Hø, men flere Steder synes det, som ogsaa Heste have været satte i Stald, men en stor Del af Aaret have de sikkerlig ligesom paa Island maattet gaa ude for at finde Føden. Om Sommeren var de vel stundom med paa Sæterne og vedligeholdt Samkvemmet mellem disse og Hovedgaardene, ligesom de til Stadighed benyttedes mellem Lan-

dingsstederne og Gaardene, saaledes som det ovenfor ses af Erik den rødes Saga.

Om Vinteren maatte der være en udmærket Lejlighed for Slædefart paa de grønlandske Fjorde, der for en stor Del vare tillagte. Udtrykket i Erik den Rødes Saga tyder ogsaa paa, at man har brugt Heste som Trækdyr (for Slæde).

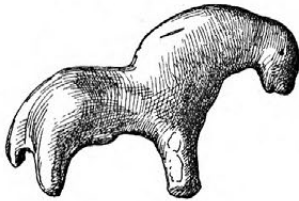

Fig. 56.
Broncehest ($1\frac{5}{8}$ " = c. 5 cm. lang),
fundet ved Sukkertoppen.
(Nationalmusæet.)

Yderligere Vidnesbyrd om Hesteholdet paa Grønland haves i en lille Broncehest, der formentlig har været Legetøj. Den er funden ved Sukkertoppen (Fig. 56).

Først langt ned i Tiden fandt man Rede i Ruinerne af deres Gaarde. Den første, der ad theoretisk Vej paapegede »Grønlands Østerbygds sande Beliggenhed« var i 1792 H. P. v. Eggers i et af det kgl. Landhusholdnings-selskab med en Guldmedaille belønnet Prisskrift.

I 1728 fik Grønland for første og sidste Gang en Guvernør i Major Claus Enevold Paars. Han sejlede med en Del Officerer og menige Soldater over til Grønland, hvor de skulde overvintre. Desuden fragtedes to Skibe, af hvilke det ene bl. a. havde Heste om Bord, paa hvilke Guvernøren og hans Folk skulde forsøge at

ride tværs over Indlandsisen for saaledes at komme til-lands til Østerbygden, som man dengang fejlagtig mente laa paa Østkysten. Men af elleve Heste døde fem paa Overrejsen, og de øvrige omkom efterhaanden af Vanrøgt i Grønland, inden der blev noget af dette Opdagelsesridt.

Tidlig om Foraaret 1729 rejste Guvernøren tilligemed flere andre fra Godthaab ind i Ameralikfjorden og tog derfra op til Indlandsisen, hvor han sikkerlig snart har fundet tilstrækkelig Grund til at trøste sig over, at de Heste vare kreperede, paa hvilke han og hans Følge skulde have redet over til Østerbygden.

Siden da er Hesten ikke bleven indført paany paa Grønlands Græsgange, hvor den i gamle Dage tumlede sig; men det er jo ogsaa nu kun de aller yderste Punkter i Skærgaardene, hvor der til Stadighed bor Danske. Eskimoerne har faaet overleveret de Egne, som en Gang genlød af Faarebræg, Oxenes Brøl og Hingstenes Vrinsken. Et og andet Sted holder Eskimoerne Køer, derimod ikke Heste.

Da Fridtjof Nansen drog ud paa sin Skifærd over Grønlands Indlandsis medtog han en Hest fra Island, hvilken han haabede kunde hjælpe ved Bagagens og Baa-dens Transport over Isen ind til Kysten og maaske i Land, men som i al Fald vilde kunne give en værdifuld Forøgelse af Proviantbeholdningen, hvis den skulde have vist sig ubrugelig dertil. Denne Hest blev man dog nød-saget til at slagte om Bord i »Jason«, der skulde føre Expeditionen længst mulig ind mod Østgrønlands Kyst, fordi man intetsteds kunde komme Landet tilstrækkelig nær og fordi Foderet var opspist.

Paa Spitsbergen har Mr. Conway, paa Frans Josefs-land Mr. Jackson og nu Mr. Baldwin under lignende Forhold anvendt engelske Ponnyer til at bære Bagagen op til Isranden, ligesom Peary forskellige Gange har anvendt Muldyr i samme Øjemed i Nordgrønland.

Nu findes der ingen Heste mere i Grønland, kun faa paa Færøerne, medens Hesten endnu paa Island er et uundværligt Samfærdselsmiddel og den vil sikkerlig ved-blive at være det, navnlig i Landets Indre.

Kilder.

Afhandlingen er hovedsagelig grundet paa Forfatterens egne Jagttagelser og Studier; desuden er benyttet: Forskellige islandske Sagaer. — »Grágás«, Islændernes Lovbog i Fristatstiden, udg. af V. Finsen, I—IV (Kbh. 1852 og 1870). — Horrebøw: Tilforladelige Efterretninger om Island (Kbh. 1752) — Eggert Olafssons og Bjarne Povelsens Rejse gennem Island, I—II (Sorø 1772). — Olaus Olavius: Økonomisk Rejse gennem de nordvestlige, nordlige og nordøstlige Kanter af Island, I—II (Kbh. 1780). — Frederik Thaarup: Udførlig Vejledning i det danske Monarkis Statistik, 6. B. (Kbh. 1819). — A. T. Bergsøe: Den danske Stats Statistik, 4. Bd. (Kbh. 1853). — Kalkar: Islands Hestehold og Hestekampe i Oldtiden (i «Fra alle Lande» 1868). — Dr. phil. E. Dagobert Schoenfeld: Das Pferd im Dienste des Isländers zur Saga-Zeit (Jena 1900). — Olafur Sv. Benediktsson: Hesteavl paa Island (omdelt af det kgl. Landhusholdningsselskab 1896 til Medlemmerne). — Gunnar Olafsson: Um tamningu hesta (i «Búnaðarrit», 11. Aargang, Reykjavik 1897). — Finnur Jónsson: Ymislegt um hesta (i do.). — Dr. phil. Th. Thoróddsen: Artiklen »Island« i Salmonsens Konversationsleksikon. — Do.: Lýsing Islands (Kbh. 1900). — Dr. phil. Kr. Kaalund: Islands Fortidslevninger (i «Aarb. f. n. Oldk. o. Hist.», 1882). — Afh. af P. Feilberg i »Tidsskr. f. Landøkonomi«. — R. C. Effersøe: Landbruget og Husdurbruget paa Færøerne (udg. af Justitsministeriet 1886). — N. Andersen: Færøerne 1600—1709 (Kbh. 1895) — o. Fl. a.

Billedstoffet er hovedsagelig tilvejebragt ved Fotografering og Tegning paa Forfatterens Rejser paa Island, navnlig har Maler Joh. Klein, der ledsagede Forf. 1898, udført en stor Del; andre Fotografier ere udførte af islandske Fotografer som Sigfús Eymundsson, Árni Thorsteinson, samt af Amatørfotografer som Grosserer Lefolii, Grosserer Arthur Sørensen, Kaptajn Castonier o. fl. a. Endvidere har Hr. Clod Svendsen tegnet nogle Sadler efter Originaler, der vare paa Pariserudstillingen 1900. Endelig skylder Forf. en særlig Tak til Inspektør ved Musæet i Reykjavik Jón Jakobsson samt Adjunkt Pálmi Pálsson sammesteds for den Redebonhed, hvormed D'hr. bistod ved Undersøgelserne af de i Musæet værende Ridetøjer o. l.